

สาระสังเขปปริญญาานิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต

● สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ ●

๑.

ความแปลกแยกกับพฤติกรรมการทำงานของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี

๒.

รูปแบบทางสังคม - จิตวิทยาสำหรับการอธิบายการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในกระบวนการพัฒนา

บัญญัติ แก้วส่อง

● สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร ●

การแจกแจงของค่าดัชนีประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน

ณัฐภา สรรพศรี

ความแปลกแยกกับพฤติกรรมการทำงานของ ครูสังกัดกรุงเทพมหานคร

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี

ความเป็นมาของปัญหา

โดยฐานะทางวิชาชีพ ครูคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนการสอน เนื่องจากครูต้องมีหน้าที่สั่งสอน ถ่ายทอดความรู้ อบรมจริยธรรมเพื่อสร้างสรรค์ศิษย์ให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ภาพที่ปรากฏในความคิดของคนทั่วไป จึงเป็นภาพของบุชณียบุคคลอันควรแก่การเคารพยกย่อง ถึงแม้ว่าปัจจุบันแนวความคิดทางปรัชญาการศึกษาและวิธีการจัดการศึกษาจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม ความเป็นบุคคลอันควรยกย่องของครูก็มีอยู่ตลอดไป

แต่ในเวลานี้มีตัวบ่งชี้หลายประการที่ชี้ให้เห็นว่ามีปัญหาหลายด้านเกิดขึ้นในการทำงานของครู เช่นมีครูจำนวนไม่น้อยมีความพยายามที่จะหนีจากอาชีพครูหรือระดับงานที่ตนสอนอยู่โดยขอยกย้ายไปทำหน้าที่อื่นที่ไม่ใช่งานสอน เนื่องจากขาดสำนึกในความเป็นครู ขาดความภาคภูมิใจ และขาดความผูกพันในอาชีพครู ส่วนผู้ที่ยังเป็นครูก็ทำงานสอนหนังสือในลักษณะให้ผ่านไปวันหนึ่ง ๆ บางคนถึงกับละทิ้งหน้าที่การงานจนเกิดเป็นเรื่องราวเอาผิดเอาโทษกันขึ้น

ลักษณะเช่นนี้เกิดจากความแปลกแยก (alienation) ในการทำงานซึ่งเป็นจิตลักษณะที่สะท้อนความรู้สึกที่ไม่พึงปรารถนา ๕ ประการ คือหนึ่งความเชื่ออำนาจนอกตน อันหมายถึงความรู้สึกว่าตนไร้อำนาจที่จะควบคุมสิ่งดี ๆ ที่ตนปรารถนาจะให้เกิดขึ้นในอนาคต สองความไม่เข้าใจว่างานที่ตนกำลังกระทำอยู่มีความสัมพันธ์และสำคัญต่องานทั้งระบบอย่างไร สามความรู้สึกว่าสังคมการทำงานของตนไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์แน่นอนในการกำหนดคุณค่ารวมทั้งการตัดสินความดีความชั่วสี่ความรู้สึกว่าตนเองโดดเดี่ยวจากสังคมไม่ได้รับการสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องนับตั้งแต่ผู้บังคับบัญชาไปจนถึงบุคคลในครอบครัว และห้าขาดความรู้สึกภาคภูมิใจในงานที่ทำตลอดจนตัวเอง

แม้ว่าความแปลกแยกจะเป็นลักษณะที่ไม่พึงปรารถนาสำหรับการทำงาน แต่เมื่อเกิดกับครูก็ไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นความผิดหรือความบกพร่องของครูกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เนื่องจากความแปลกแยกเป็นลักษณะที่สามารถเกิดขึ้นในบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่ทำงานอยู่ในระบบซึ่งมีเครือข่ายความสัมพันธ์สลับซับซ้อน ระบบการศึกษาที่จัดในรูปของระบบราชการรูปแบบหนึ่งก็มีความสลับซับซ้อน เน้นความสำคัญของกฎ ระเบียบ และขั้นตอนในการทำงานเช่นเดียวกัน

การเลือกศึกษาเรื่องความแปลกแยกจากครูในสังกัดกรุงเทพมหานคร มีฐานความคิดสำคัญ ๒ ประการ ประการแรก เนื่องจากครูเป็นบุคคลสำคัญที่มีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความเชื่อของสังคมให้แก่นักเรียน ซึ่งนักเรียนเหล่านี้จะต้องเป็นกำลังของประเทศชาติต่อไป ประการที่สอง

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองใหญ่ มีความซับซ้อนทางโครงสร้างสังคมสูง มีปัญหาต่าง ๆ มากมายหลายด้าน ครูทำงานในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องพบปัญหาทั้งด้านส่วนตัว ด้านการทำงาน ด้านการเรียนการสอน ซึ่งจะทำให้เกิดความแปลกแยกในการทำงานสูงกว่าครูในสังกัดอื่น

และเนื่องจากการวิจัยนี้มีพื้นฐานการศึกษาด้านพัฒนศึกษาศาสตร์ ซึ่งสนใจศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบเชิงมนุษย์ (human factor) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของคนและสังคมในมิติต่าง ๆ จึงอาศัยแนวความคิดและทฤษฎีทางด้านปรัชญา สังคมวิทยาและจิตวิทยาสังคม มาวิเคราะห์ความแปลกแยกออกเป็นองค์ประกอบสำคัญ ๔ ประการ ประการที่หนึ่งคือความเชื่ออำนาจในตน หมายถึง ความเข้ม (degree) ที่บุคคลรับรู้ว่าการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนนั้นขึ้นอยู่กับทักษะหรือความสามารถของตนเอง หรือขึ้นอยู่กับอำนาจที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของตน ประการที่สอง ความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง การประเมินค่าตนเองของครู เกี่ยวกับลักษณะที่พึงปรารถนาของตน เช่นความฉลาดหลักแหลม ความสามารถในการทำงาน คุณค่าของตนที่มีต่องาน เป็นต้น ประการที่สาม การสนับสนุนจากสังคม หมายถึง การรับรู้ถึงแหล่งบุคคลที่จะให้ความช่วยเหลือด้านอารมณ์ เช่น ให้ความรัก ความเห็นใจ ความเอื้ออาทร การยอมรับเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ตลอดจนการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เมื่อตนต้องการ ประการที่สี่ทัศนคติต่อสภาพการทำงาน หมายถึง ความรู้คุณรู้โทษ และความรู้สึกพอใจไม่พอใจของครูที่มีต่อการทำงานในหน้าที่ครูผู้สอนของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

ส่วนประเด็นปัญหาที่การวิจัยนี้ต้องการแสวงหาคำตอบมี ๓ ประการ ประการที่หนึ่งคือครูที่มีลักษณะทางชีวสังคมใดมีจิตลักษณะซึ่งเป็นองค์ประกอบของความแปลกแยกสูงกว่าครูลักษณะอื่น ประการที่สองคือ องค์ประกอบแต่ละด้านของความแปลกแยกมีความสัมพันธ์กันอย่างไร และ ประการที่สามองค์ประกอบของความแปลกแยกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำงานของครูอย่างไร ประเด็นปัญหาทั้ง ๓ ประการนี้เป็นการศึกษาความแปลกแยกถึง ๓ มิติคือ ในฐานะเป็นตัวแปรตามลักษณะทางชีวสังคมของครู กับในฐานะเป็นตัวแปรต้นของพฤติกรรมการทำงาน และในฐานะที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

ความมุ่งหมายของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความแปลกแยกและพฤติกรรมการทำงานของครูสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมีจุดมุ่งหมาย ๓ ประการ คือ ประการที่หนึ่งเพื่อศึกษาความแตกต่างของปริมาณจิตลักษณะที่เป็นองค์ประกอบของความแปลกแยก และความแตกต่างของปริมาณพฤติกรรมการทำงานของครู เมื่อจำแนกครูตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลัง ประการที่สองเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของจิตลักษณะที่เป็นองค์ประกอบของความแปลกแยกกับพฤติกรรมการทำงานของครูกลุ่มต่าง ๆ ประการที่สามเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจิตลักษณะที่เป็นองค์ประกอบของความแปลกแยกและความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการทำงานหลายด้านของครูเหล่านี้ด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

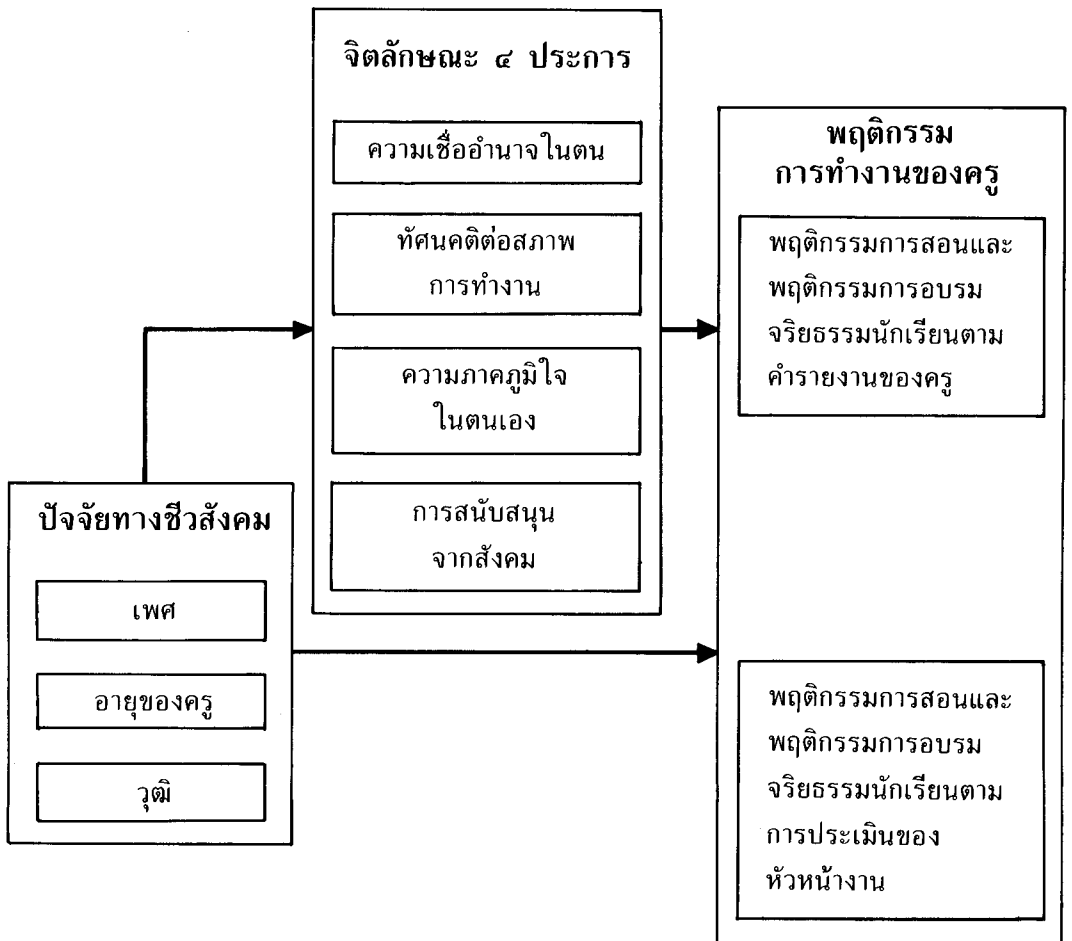
ก. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้สุ่มเลือกมาจากครูในโรงเรียนประถมศึกษาของกรุงเทพมหานครที่ตั้งอยู่ในเขตชั้นใน ๙ เขต จำนวน ๔๐๕ คน โดยครึ่งหนึ่งเป็นครูอายุน้อย (ต่ำกว่า ๔๐ ปี) อีกครึ่งหนึ่งเป็นครูอายุมาก เป็นชายจำนวน ๑๕๒ คน หญิง ๒๕๓ คน (คิดเป็น ๓๘% และ ๖๒%) เป็นครูที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีจำนวน ๑๓๐ คน ครูที่มีวุฒิปริญญาตรีขึ้นไปจำนวน ๒๗๕ คน (คิดเป็น ๓๒% และ ๖๘% ตามลำดับ) นอกจากนั้นในการศึกษาคั้งนี้ยังแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังย่อย ๆ อีก ๑๐ ตัวแปร ครูเหล่านี้ได้ตอบแบบวัดและแบบสอบถามหลังจากผู้วิจัยได้ชี้แจงวิธีการตอบให้เข้าใจแล้ว

ข. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่นำมาศึกษามี ๓ กลุ่ม คือ (๑) ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครู โดยมี เพศ อายุ และวุฒิเป็นตัวแปรหลัก วัดโดยให้เลือกคำตอบหรือเติมคำตอบในช่องว่างที่กำหนดไว้ ให้ (๒) จิตลักษณะที่เป็นองค์ประกอบด้านบวกของความแปลกแยก ๔ ด้าน ได้แก่ ความเชื่ออำนาจในตน ความภาคภูมิใจในตนเอง ความรู้สึกเกี่ยวกับการสนับสนุนจากสังคม และทัศนคติต่อสภาพการทำงาน จิตลักษณะเหล่านี้วัดโดยใช้แบบวัดอันประกอบด้วยประโยคคำถามประกอบมาตราประเมินค่า ๖ หน่วย จำนวน ๑๐ ถึง ๑๕ ข้อ สำหรับแต่ละจิตลักษณะ (๓) พฤติกรรมการทำงาน ได้แก่ การมุ่งกระทำหน้าที่ครู พฤติกรรมการสอน พฤติกรรมการอบรมจริยธรรมตามคำรายงานของครู และพฤติกรรมการสอนและการอบรมจริยธรรมตามคำรายงานของหัวหน้างาน ตัวแปรเหล่านี้วัดโดยแบบวัดที่ประกอบด้วย ประโยคคำถามประกอบมาตราประเมินค่า ๖ หน่วย จำนวน ๑๐ ถึง ๑๕ ข้อ เช่นเดียวกัน

กรอบความคิดเกี่ยวกับการศึกษาตัวแปรแสดงได้ดังนี้

ค. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากนำแบบวัดไปสอบวัดครูกลุ่มตัวอย่าง ดังกล่าวแล้ว ได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติหลายวิธีด้วยกันคือ การวิเคราะห์แบบแฟคเตอร์เรียลสามทาง การวิเคราะห์แบบถดถอย พหุคูณเป็นขั้น การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบคาโนนิคอล และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน เพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ๕ ข้อ การวิเคราะห์ผลทั้งหมดนี้ได้กระทำในกลุ่มรวมและกลุ่มที่แบ่งตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของผู้ตอบ ทำให้สามารถเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ข้อมูลระหว่างครูกลุ่มต่าง ๆ ได้ดีด้วย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

ประการที่หนึ่ง พบว่าในจำนวนจิตลักษณะที่เป็นองค์ประกอบด้านบวกของความแปลกแยก ทั้ง ๔ ด้านนั้น ความเชื่ออำนาจในตนและความภาคภูมิใจในตนเอง และทัศนคติต่อสภาพการทำงาน มีความสัมพันธ์กับลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของครูในระดับสูง โดยพบว่า ครูหญิงซึ่งมีวุฒิต่ำ และครูชาย ซึ่งมีวุฒิสอง เป็นครู ๒ กลุ่มที่มีจิตลักษณะต่ำในด้านความเชื่ออำนาจในตน ความภาคภูมิใจในตนเอง และทัศนคติต่อสภาพการทำงาน นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าครูผู้ชาย ครูที่มีอายุน้อย และครูที่มีวุฒิต่ำ เป็นกลุ่มครูที่มีพฤติกรรมการทำงานในระดับต่ำ

ประการที่สอง พบว่าจิตลักษณะซึ่งเป็นองค์ประกอบด้านบวกของความแปลกแยกเพียงหนึ่งหรือสองด้านก็สามารถทำนายปริมาณการมุ่งกระทำหน้าที่ได้ กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ ครูที่มีจิตลักษณะ ซึ่งเป็นองค์ประกอบด้านบวกของความแปลกแยกสูงทั้ง ๔ ด้าน เป็นผู้ที่มีปริมาณพฤติกรรมการทำงานแต่ละด้านสูงกว่าครูที่มีจิตลักษณะเหล่านี้ต่ำทั้ง ๔ ด้าน หรือสูงเพียง ๑ หรือสองด้าน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ครูที่มีความแปลกแยกต่ำเป็นครูที่มีพฤติกรรมการทำงานแต่ละด้านสูง

ประการที่สาม พบว่าจิตลักษณะทั้ง ๔ ประการที่นำมาศึกษา สามารถทำนายพฤติกรรมการสอนและการอบรมจริยธรรมได้ในระดับสูง โดยทำนายพฤติกรรมการสอนได้สูงถึงร้อยละ ๓๐ ในกลุ่มครูที่สอนชั้นปีที่เดิมนานกว่า ๒๐ ปี ทำนายพฤติกรรมการอบรมจริยธรรมได้สูงถึงร้อยละ ๒๖ ในกลุ่มครูซึ่งทำงานในโรงเรียนที่มีอัตราส่วนครูต่อนักเรียนต่ำ ตัวทำนายพฤติกรรมทั้งสองที่สำคัญคือ ความรู้สึกเกี่ยวกับการสนับสนุนจากสังคมและทัศนคติต่อสภาพการทำงาน นอกจากนี้จิตลักษณะยังทำนายพฤติกรรมการทำงานตามคำรายงานของหัวหน้าได้สูงถึง ๑๑% ในกลุ่มครูที่ทำงานในโรงเรียน ซึ่งมีอัตราส่วนห้องเรียนต่อนักเรียนต่ำ ตัวทำนายสำคัญคือความเชื่ออำนาจในตน ยิ่งกว่านั้นยังสามารถกล่าวได้ว่า จิตลักษณะของความแปลกแยกทั้ง ๔ ด้านนี้ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสอนและการอบรมจริยธรรมในกลุ่มครูที่ทำงานชั้นปีที่เดิมนานกว่า ๒๐ ปี และโรงเรียนขนาดเล็กซึ่งมีอัตราส่วนครูต่อนักเรียนต่ำ ในระดับสูงกว่าครูกลุ่มอื่น

ประการที่สี่ พบว่าครูที่มีจิตลักษณะด้านใดด้านหนึ่งสูงเป็นผู้มีจิตลักษณะด้านอื่นสูงตามไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีความเชื่ออำนาจในตนสูง เป็นผู้ที่มีทัศนคติต่อสภาพการทำงาน ความภาคภูมิใจในตนเองและความรู้สึกเกี่ยวกับการสนับสนุนจากสังคมสูงตามไปด้วย นอกจากนี้ตัวแปรด้านการมุ่งกระทำหน้าที่ครูและพฤติกรรมการทำงานทั้ง ๓ ด้าน ก็มีความสัมพันธ์กันทางบวกเช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการใช้ประโยชน์ในเชิงปฏิบัติ

เนื่องจากการวิจัยนี้พบว่าครูที่มีจิตลักษณะซึ่งเป็นองค์ประกอบด้านบวกความแปลกแยกต่ำ ซึ่งหมายความว่ามีความแปลกแยกสูง เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการทำงานทุกด้านต่ำด้วย ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีข้อเสนอแนะที่สำคัญสองประการ ประการแรก คือเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาเพื่อเลือกครูเข้ารับการพัฒนาจิตลักษณะ ควรใช้เกณฑ์ต่อไปนี้เป็นคือ ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลัง จิตลักษณะที่

เป็นองค์ประกอบด้านบวกของความแปลกแยก พฤติกรรมการทำงานและลักษณะของโรงเรียน โดยครูที่ควรได้รับการพัฒนาจิตลักษณะก่อนครูกลุ่มอื่นคือครูผู้หญิงที่มีวุฒิต่ำ และครูผู้ชายที่มีวุฒิสองซึ่งมีจิตลักษณะทั้งสี่ต่ำกว่าครูกลุ่มอื่นและเป็นผู้ทำงานในโรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนต่อห้องเรียนต่ำ อีกทั้งยังทำงานในหน้าที่เดิมมานาน ประการที่สองปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำงานซึ่งควรได้รับการพัฒนา ได้แก่ จิตลักษณะที่เป็นองค์ประกอบด้านบวกของความแปลกแยกเรียงตามลำดับความสำคัญสูงไปสู่น้อย ได้แก่ ความเชื่ออำนาจในตน ทักษะติดต่อสภาพการทำงาน ความรู้สึกเกี่ยวกับการสนับสนุนจากสังคมและความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง นอกจากนี้ควรให้ความสำคัญต่อการปรับปรุงสภาพการทำงานและโอกาสในการศึกษาหาความรู้ รวมทั้งโอกาสในการพัฒนาตนเองของครูด้วย

รูปแบบทางสังคม - จิตวิทยาสำหรับการอธิบายการมีส่วนร่วม ของประชาชนในกระบวนการพัฒนา

บัญชากร แก้วส่อง

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาเป็นยุทธศาสตร์ที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาชนบทแนวใหม่ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาชนบทแนวใหม่ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้ก็เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนามีความสำคัญ ๖ ประการ คือ ๑) เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานและเป็นสิทธิมนุษยชน ประชาชนทุกคนควรมีส่วนในการดำเนินการพัฒนาทุกขั้นตอน ๒) ช่วยให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมในแง่ต่าง ๆ เช่น ช่วยให้กลุ่มที่เสียเปรียบในสังคมได้หลุดพ้นจากการถูกเอารัดเอาเปรียบ ช่วยให้รัฐบาลสามารถระดมทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ในกระบวนการพัฒนา ช่วยกระจายรายได้สินค้าและบริการ และช่วยสนองความต้องการทางจิตวิทยาของประชาชน ๓) ช่วยหนุนส่งให้ประชาชนมีพลังต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ ในสังคม ๔) นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ๕) เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการยอมรับ และ การใช้ความคิดใหม่ วิธีการใหม่ หรือนวัตกรรมบางอย่าง และ ๖) ทำให้ประชาชนสามารถแสดงศักยภาพที่มีอยู่ และช่วยให้ได้หนทางการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมที่เหมาะสมกับปัญหาของชุมชน ได้มากกว่าการให้บุคคลภายนอกเข้ามาช่วยแก้ปัญหา ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาชนบทแนวใหม่ที่วางยุทธศาสตร์การพัฒนายู่ที่การมีส่วนร่วมของประชาชนบรรลุผลได้ในเชิงปฏิบัติ จำเป็นจะต้องมีการศึกษา เพื่อทำความเข้าใจกับสภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการวัดการมีส่วนร่วมจะต้องทำอย่างครอบคลุมทุกด้าน

การวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนา เท่าที่ผ่านมายังวัดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาไม่ครอบคลุมทุกด้าน ผลที่ได้จากการวิจัยจึงยังคงขาดรายละเอียดที่จะช่วยให้เข้าใจการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาได้ดีขึ้น ทำให้การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนานี้ไม่ชัดเจน ยิ่งไปกว่านั้น การจะเข้าใจการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของบุคคลได้ จะต้องพิจารณามิติทางด้านจิตวิทยาสังคม และสังคมวิทยาจุลภาค ที่ใช้ในการอธิบายถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาและทำการวัดพฤติกรรมอย่างกว้างขวางครอบคลุมลักษณะต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนา รวมทั้งใช้กรอบความคิดเชิงทฤษฎีจากสาขาวิชาจิตวิทยาสังคมและสังคมวิทยาจุลภาค มาผสมผสานกับแนวคิดและผลการวิจัยเชิงประจักษ์ที่มีผู้ทำไว้แล้วเพื่ออธิบายและทำความเข้าใจกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมุ่งใช้วิธีการวิจัยแบบภาคสนามทำการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดลึกซึ้งและมีความเที่ยงตรงสูงโดยทำการศึกษารายกรณีการมีส่วนร่วมของประชาชน หมู่บ้านโนนคุ้ม หมู่ที่ ๕ ตำบลสวาท อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาโครงการพัฒนาปกติ และโครงการพัฒนาวันเฉลิมพระชนมพรรษา

จุดมุ่งหมายและปัญหาการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรม การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา โครงการพัฒนาปกติและโครงการพัฒนาวัน เจริญพระชนมพรรษา โดยบูรณาการทฤษฎีและหลักการทางจิตวิทยาสังคมและสังคมวิทยาจุลภาค เพื่อสร้างตัวแบบทางสังคม-จิตวิทยาสำหรับอธิบายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา ผู้วิจัยกำหนดปัญหาการวิจัยดังนี้

๑. สภาพพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาเป็นอย่างไร
๒. ตัวแปรทางสังคม - จิตวิทยา สามารถอธิบายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาได้มากน้อยเพียงใด
๓. ตัวแปรทางสังคม - จิตวิทยา มีเส้นทางอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรม การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาอย่างไร
๔. ประชาชนมีเหตุผลอย่างไรในการเข้าไปมีส่วนร่วม หรือไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

กรอบความคิดในการวิจัย

พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา หมายถึงการที่บุคคลเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการพัฒนาทั้งในรูปของการบริจาคที่ดิน ทรัพย์สิน สิ่งของ หรือใช้ร่างกายเข้าร่วม กระทำการ ใช้ความคิดเข้าร่วมตัดสินใจ และในรูปของการส่งตัวแทนเข้าไปร่วมในกิจกรรมของโครงการพัฒนาในขั้นตอนต่าง ๆ ได้แก่ ขั้นริเริ่มโครงการ ขั้นวางแผนโครงการ ขั้นตอนโครงการ ขั้นรับผลโครงการ และขั้นประเมินผลโครงการ วิธีการวัดผลพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนานั้นผู้วิจัยวัดปริมาณการมีส่วนร่วม ระดับความเข้มของการมีส่วนร่วม และประสิทธิผลการมีส่วนร่วม โดยทำการวัดแต่ละขั้นตอนของโครงการพัฒนา

การอธิบายและทำนายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาสำหรับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ผสมผสานแนวคิดจากทฤษฎีและผลงานวิจัยเชิงประจักษ์ดังนี้ คือ ก) ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Reasoned Action Theory) ของฟิชเบนและอัจเซน ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ใช้ทัศนคติต่อพฤติกรรม และแรงกดดันทางสังคม มาอธิบายความตั้งใจที่จะกระทำพฤติกรรม ข) รูปแบบการทำนายพฤติกรรมของลิสก้า (Liska's Revision Model) ซึ่งเป็นรูปแบบที่ปรับแนวความคิดของฟิชเบนและอัจเซน มาใช้อธิบายพฤติกรรมโดยตรง ค) ทฤษฎีการเปรียบเทียบทางสังคม (Social Comparison Theory) ของเฟสติงเจอร์ ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ใช้การประเมินเปรียบเทียบความคิดเห็นและความสามารถของตนเองมาอธิบายพฤติกรรม ง) ทฤษฎีปรีวรรตนิยม (Exchange Theory) ของโฮแมนส์ ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ใช้เรื่องอรรถประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลมาอธิบายพฤติกรรม และ จ) ผลงานวิจัยเชิงประจักษ์ (Empirical Research) ซึ่งเป็นการนำตัวแปรที่ได้จากการวิจัยที่มีผู้วิจัยไว้แล้ว และเป็นตัวแปรที่อยู่นอกเหนือการอธิบายของทฤษฎีทั้งหมดที่กล่าวข้างต้น เข้ามาเสริมตัวแปรตามทฤษฎีเพื่อให้

กรอบความคิดสมัยใหม่ ตัวแปรดังกล่าวได้แก่ ตัวแปรเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคลหรือชีวิตสังคม และตัวแปรเกี่ยวกับการรับรู้ของบุคคล และประสบการณ์เดิม

จากผลงานวิจัยเชิงประจักษ์และแนวคิดทฤษฎีทางสังคม - จิตวิทยา ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นสมมุติฐานการวิจัยว่า ประชาชนจะมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาแต่ละขั้นตอนด้วยปริมาณแตกต่างกัน ระดับความเข้มแตกต่างกัน และประสิทธิผลแตกต่างกัน เมื่อคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาคนที่ บุคคลที่ประเมินว่าความคิดเห็นและความสามารถของตนเองใกล้เคียงกับชาวบ้านทั่วไปจะมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาสูงกว่าบุคคลที่ประเมินว่า ความคิดเห็นและความสามารถของตนเองแตกต่างจากชาวบ้าน ส่วนบุคคลที่มีทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาในระดับสูง และได้รับการกดดันจากกลุ่มเพื่อน กลุ่มผู้นำ กลุ่มเครือญาติในระดับสูง จะเป็นผู้ที่มีความตั้งใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาระดับสูง และมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสูงกว่าบุคคลอื่น ๆ ที่มีลักษณะทางจิตต่ำกว่า ตัวแปรทางจิตวิทยาทั้ง ๗ ตัวแปรนี้ มีผลโดยตรงและโดยอ้อมต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา สำหรับแนวคิดและทฤษฎีทางสังคมวิทยาจุลภาครวมทั้งงานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา สรุปได้ว่า เมื่อคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคนที่ บุคคลที่คาดหวังว่าจะได้รับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนาสูง บุคคลที่มีประสบการณ์ในการพัฒนาสูง และบุคคลที่มีความสนใจในการรับสารสูง จะเป็นผู้มีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสูงกว่าบุคคลอื่น ๆ ตัวแปรทางสังคมวิทยาจุลภาคทั้ง ๓ ตัวแปรมีผลโดยตรงและโดยอ้อมต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ส่วนคุณลักษณะส่วนบุคคลนั้น เมื่อตัวแปรทางสังคมจิตวิทยามีค่าคงที่ บุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสถานภาพทางสังคมดี มีการศึกษาสูง มีอายุใ้สูง ขนาดของครอบครัวใหญ่และเป็นเพศชาย มีแนวโน้มเข้าไปมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาสูงกว่าบุคคลที่มีคุณลักษณะส่วนตัวต่อยกกว่า คุณลักษณะส่วนบุคคล ทั้ง ๖ ตัวแปรนี้ มีผลโดยตรงและโดยอ้อมต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยภาคสนามที่เป็นการศึกษารายกรณีเฉพาะหมู่บ้านโนนกุ้ ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ได้มาจากวิธีการเลือกสองขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรกเป็นการเลือกหมู่บ้าน ใช้วิธีการเลือกอย่างเจาะจงโดยพิจารณาขนาดของหมู่บ้าน สภาพเศรษฐกิจและสังคม สภาพแวดล้อมเชิงกายภาพ และสภาพการพัฒนา เลือกหมู่บ้านที่สภาพต่าง ๆ ข้างต้นจะต้องอยู่ในระดับปานกลางตามลักษณะของหมู่บ้านชนบทส่วนใหญ่ นอกจากนั้นในรอบปีที่ผ่านมามีโครงการพัฒนาแล้ว และในช่วงที่จะทำการวิจัยก็จะมีโครงการพัฒนาอีกด้วย ขั้นตอนที่สองเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างระดับบุคคล ผู้วิจัยเลือกจากบุคคลที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนทั้งหมดของหมู่บ้าน ได้หัวหน้าครัวเรือน จำนวน ๑๘๘ คน เป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ ๒ ชุด และแบบสังเกตพฤติกรรม ๑ ชุด แบบสัมภาษณ์ทั้งสองชุดใช้สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ชุดแรก

ใช้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคลและตัวแปรตามทฤษฎีทางสังคม-จิตวิทยา รวม ๑๖ ตัวแปร ชุดที่สองใช้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณการมีส่วนร่วม ระดับความเข้มของการมีส่วนร่วม และประสิทธิผลของการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาแต่ละขั้นตอน พร้อมทั้งเหตุผลของการเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ตลอดจนเหตุผลของการเสนอความคิดเห็นหรือไม่เสนอความคิดเห็นในการเข้าร่วมนั้น ๆ ส่วนแบบสังเกตพฤติกรรม เป็นแบบที่ผู้วิจัยใช้บันทึกพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาของกลุ่มตัวอย่าง ในเชิงปริมาณการมีส่วนร่วม และระดับความเข้มของการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ แต่ละขั้นตอน

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในโครงการพัฒนาปกติและโครงการพัฒนาวันเฉลิมพระชนมพรรษา โดยผู้วิจัยและพนักงานสัมภาษณ์ได้ร่วมกันดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเป็น ๓ ช่วง คือ ช่วงที่ ๑ เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคล และข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรทางสังคม-จิตวิทยา โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชุดที่ ๑ ก่อนจะมีการดำเนินโครงการพัฒนา ช่วงที่ ๒ เก็บรวบรวมข้อมูลการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาในช่วงระยะเวลาที่มีการดำเนินโครงการทุกขั้นตอน โดยใช้วิธีการสังเกต การบันทึกภาพและการบันทึกเสียง และช่วงที่ ๓ เก็บรวบรวมข้อมูลการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาเพิ่มเติม พร้อมทั้งเหตุผลของการเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมโครงการพัฒนา ภายหลังการดำเนินโครงการพัฒนาเสร็จสิ้นทุกขั้นตอนแล้ว โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชุดที่ ๒ รวมระยะเวลาเก็บรวบรวมข้อมูล ๒ เดือน โดยผู้วิจัยได้เข้าไปพักอาศัยอยู่ภายในหมู่บ้านตลอดช่วงระยะเวลาของการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSSX สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของตัวแปร วิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมการมีส่วนร่วม จำแนกตามคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมด วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของตัวแปรทางสังคม - จิตวิทยาที่มีต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วม และวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลของตัวแปรทางสังคม - จิตวิทยาที่มีต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วม ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเหตุผลของการมีส่วนร่วมหรือไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือน วัดในด้านปริมาณระดับความเข้ม และประสิทธิผลการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาขั้นตอนต่าง ๆ แต่ละขั้นตอนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีแนวโน้มที่แสดงให้เห็นว่าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการโครงการพัฒนาด้วยปริมาณระดับความเข้มและประสิทธิผลสูงกว่าขั้นริเริ่มโครงการ และขั้นวางแผนโครงการ พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาของหัวหน้าครัวเรือนแตกต่างกันตามคุณลักษณะของบุคคล ผู้ที่เป็นชายมีระดับการศึกษาสูง มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมดี มาจากครอบครัวขนาดใหญ่เข้าร่วมโครงการพัฒนามากกว่าผู้ที่เป็นหญิงมีระดับการศึกษาต่ำ มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมด้อย และมาจากครอบครัวขนาดเล็ก

ทฤษฎีทางสังคม - จิตวิทยาแต่ละทฤษฎี ทั้ง ๔ ทฤษฎี สามารถอธิบายความแตกต่างของพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาปกติและโครงการพัฒนาวันเฉลิมพระชนมพรรษาได้อย่างมีนัยสำคัญ ตัวแปรรวม ๑๖ ตัวแปร จาก ๔ ทฤษฎีนั้น อธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาทั้งสองโครงการได้ร้อยละ ๔๔ และ ๔๑ ตามลำดับ สถานภาพทางสังคม ประสบการณ์เดิมในการพัฒนา และความตั้งใจในการพัฒนา สามารถอธิบายความแตกต่างของปริมาณ ความเข้มและประสิทธิผลของการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ในขั้นตอนการริเริ่ม ขั้นตอนการวางแผน และขั้นตอนการดำเนินโครงการทั้ง ๒ โครงการได้อย่างมีนัยสำคัญ ส่วนการประเมินความคิดเห็น สามารถอธิบายความแตกต่างของพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาได้เฉพาะโครงการพัฒนาวันเฉลิมพระชนมพรรษาเท่านั้น ผลจากการวิเคราะห์หือทธิพลให้ผลเพิ่มเติมยืนยันทฤษฎีทางสังคม - จิตวิทยาว่า สถานภาพทางสังคมมีอิทธิพลโดยตรงต่อพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมในการพัฒนาเป็นส่วนมาก และมีอิทธิพลทางอ้อมเล็กน้อย ผ่านตัวแปรทางจิตวิทยาโดยเฉพาะความตั้งใจในการพัฒนาไปยังพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมในการพัฒนา

การวิเคราะห์เนื้อหาถึงเหตุผลในการแสดงพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วม ในกระบวนการพัฒนาทั้ง ๒ โครงการ พบว่าหัวหน้าครัวเรือนเข้าร่วมโครงการเพราะมีความต้องการทราบข่าวสาร ความรู้ ความต้องการให้หมู่บ้านพัฒนา ความปรารถนาให้โครงการสำเร็จ และความสำนึกในหน้าที่ บุคคลที่ไม่เข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาให้เหตุผลว่า ติดธุระในงานอาชีพและไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องเข้าร่วมประชุม เหตุผลในการเข้าร่วมเสนอความคิดเห็น และเข้าร่วมตัดสินใจ ได้แก่ ความรับผิดชอบในฐานะผู้นำ ความต้องการเห็นผลสำเร็จของโครงการ ส่วนผู้ที่ไม่ร่วมเสนอความคิดเห็นในการประชุมให้เหตุผลว่าตนมีความเชื่อในความคิดของผู้นำ มีความรู้สึกว่าตนมีการศึกษาและความรู้น้อย และขาดกลัวที่จะเสนอความคิด ลักษณะของเหตุผล ดังกล่าวแสดงว่า ตามทฤษฎีปฏิวรรตนิยมของไฮแมนส์ในเรื่องความคาดหวังถึงเหตุการณ์ข้างหน้าของบุคคลสามารถอธิบายความแตกต่างของพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมของบุคคลได้มาก

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยนี้แสดงว่าประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชนบทมากขึ้น หากมีการกระจายความรับผิดชอบให้ชาวบ้านรับผิดชอบทั่วถึง มีการขยายประสบการณ์เดิมของชาวบ้านเกี่ยวกับการพัฒนา เช่น การดูงานพัฒนาหมู่บ้านอื่น การเข้ารับการอบรม เป็นต้น มีการเสริมสร้างทัศนคติที่ต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนา เพิ่มแรงกดดันทางสังคม เครือญาติ และกลุ่มเพื่อน ตลอดจนมีการจัดโครงการพัฒนาหมู่บ้านในช่วงระยะเวลาที่ชาวบ้านว่างจากงานประจำ โดยอาจจัดในช่วงเวลาเทศกาลของหมู่บ้าน

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตจำกัดเฉพาะโครงการพัฒนาระยะสั้นและศึกษาเฉพาะทฤษฎีทางจิตวิทยาและสังคมวิทยาจุลภาค หากมีการขยายขอบเขตการศึกษาให้ครอบคลุมถึงทฤษฎีทางสังคมวิทยามหภาคและมานุษยวิทยา เช่น วัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งขยายขอบเขตการวิจัยครอบคลุมโครงการพัฒนาระยะยาวอื่น ๆ จะให้ผลการวิจัยสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

การแจกแจงของค่าดัชนีประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนการสอน

ณัฐภา สรรพศรี

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรโดยทั่วไป มุ่งเน้นการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เพื่อพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้หรือปรับปรุงส่งเสริมการเรียนรู้ โดยมุ่งหวังให้คนส่วนใหญ่หรือทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาจนถึงขั้นเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ กิจกรรมสำคัญของหลักสูตรแต่ละหลักสูตรคือ การจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในเรื่องที่จัดการเรียนการสอนให้มากที่สุด อันจะนำไปสู่การสำเร็จการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามที่กำหนด

การวัดประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนอาจจะทำได้โดยการตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียน แนวทางหนึ่งคือ การใช้กระบวนการวัดและประเมินผล ซึ่งนอกจากจะนำผลการวัดไปเสริมการจัดการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้นแล้ว ยังจะใช้ประโยชน์ในการตรวจสอบว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ดังนั้นการวัดประสิทธิภาพ การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางนี้จึงเป็นการใช้กระบวนการวัดและประเมินผลแบบอิงเกณฑ์ (criterion reference) เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีความรู้เทียบได้กับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดแล้วหรือไม่ และจะปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนในด้านใด เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามเกณฑ์มาตรฐาน

การวัดและประเมินผลแบบอิงเกณฑ์เป็นการประเมินว่าผู้เรียนแต่ละคนมีผลสัมฤทธิ์ในระดับใดเมื่อเทียบกับมาตรฐานที่กำหนด แล้วตัดสินว่าผ่านเกณฑ์หรือไม่ผ่านเกณฑ์ เมื่อพิจารณาแนวคิดของการเรียนเพื่อรอบรู้ประกอบแล้ว ผู้เรียนจะถูกจัดเป็นกลุ่มต่าง ๆ ตามระดับความรู้ คือ ผ่านเกณฑ์กับไม่ผ่านเกณฑ์และภาวะของผู้เรียนอันเกี่ยวเนื่องมาจากการจัดการเรียนการสอน คือ ก่อนการสอนซึ่งอาจประเมินด้วยการสอบก่อนการสอน กับภาวะหลังการสอนซึ่งประเมินด้วยการสอบหลังการสอน ดังภาพประกอบ ๑

ระดับความรู้ \ ภาวะการสอน	ก่อนการสอน	หลังการสอน
ผ่านเกณฑ์	A	B
ไม่ผ่านเกณฑ์	C	D
รวม	A + C	B + D

ภาพประกอบ ๑ ตารางการณั้จรแสดงการจำแนกกลุ่มผู้เรียนตามระดับความรู้ของผู้เรียนในภาวะก่อนและหลังการสอน

A, B, C และ D เป็นจำนวนผู้เรียนในภาวะการสอนตามระดับความรู้ที่แบ่งตามเกณฑ์มาตรฐาน กลุ่ม (A + C) และ (B + D) เป็นกลุ่มเดียวกัน โดยที่กลุ่ม (A + C) เป็นภาวะก่อนการสอน และเมื่อได้รับการจัดการเรียนการสอนแล้วจะกลายเป็นกลุ่ม (B + D) ดังนั้น เซลล์ต่าง ๆ ในตารางการณัจจริงเป็นเซลล์ที่ไม่อิสระ หรืออาจกล่าวได้ว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนก่อนการสอนและคะแนนหลังการสอน

เมื่อพิจารณาถึงหลักการเรียนเพื่อรอบรู้และวัตถุประสงค์โดยทั่วไปของการจัดการศึกษา จะเห็นว่าเป้าหมายของการจัดการเรียนการสอนอยู่ที่ผู้เรียนทุกคน นั่นคือ จะต้องพยายามจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนทุกคนหรือเกือบทุกคนเปลี่ยนระดับความรู้จากไม่ผ่านเกณฑ์เมื่อก่อนการสอนเป็นผ่านเกณฑ์เมื่อการจัดการเรียนการสอนสิ้นสุดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนในกลุ่ม C ควรจะเปลี่ยนไปอยู่ในกลุ่ม B

สิ่งที่แสดงถึงความสามารถในการจัดการเรียนการสอนของผู้สอนคือ จำนวนผู้เปลี่ยนแปลงผลสัมฤทธิ์ จากเดิมไม่ผ่านเกณฑ์เมื่อก่อนการสอนมาเป็นผ่านเกณฑ์เมื่ออยู่ในภาวะหลังการสอน ผลที่เกิดเนื่องจากการจัดการเรียนการสอน คือ ผลต่างระหว่างจำนวนผู้ผ่านเกณฑ์เมื่ออยู่ในภาวะหลังการสอนกับจำนวนผู้ผ่านเกณฑ์เมื่อก่อนการสอน (B - A) ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนจะสมบูรณ์ เมื่อผู้เรียนในกลุ่ม (B - A) นี้ เป็นกลุ่มเดียวกันกับผู้ไม่ผ่านเกณฑ์เมื่ออยู่ในภาวะก่อนการสอน หรือกลุ่ม C กล่าวคือ ถ้ากลุ่ม (B - A) มีค่าเท่ากับกลุ่ม C จะแสดงว่าการจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสมบูรณ์ ถ้ากลุ่ม (B - A) ต่างจากกลุ่ม C มากเท่าไร แสดงว่าการจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพน้อยลงเท่านั้น สัดส่วนจำนวนผู้เรียนในกลุ่ม (B - A) และกลุ่ม C จึงมีความเหมาะสมในการวัดประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยจึงสร้างสูตรคำนวณดัชนี ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน (P) ดังนี้

$$P = \frac{B - A}{C}$$

ข้อมูลสำหรับคำนวณหาสัดส่วน P ที่เสนอขึ้นนี้ เป็นข้อมูลนามบัญญัติ (nominal scale) ที่มีพื้นฐานมาจากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนโดยตรง เพราะได้จากการจัดประเภทผู้เรียนตามระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นสองประเภท คือ ผ่านเกณฑ์กับไม่ผ่านเกณฑ์ เกณฑ์ที่จะใช้ในการจัดประเภทดังกล่าวเรียกว่าจุดตัด (cutting point) ให้สัญลักษณ์เป็น C การวัดระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนี้ไม่เป็นอิสระต่อกัน เพราะเป็นการวัดกลุ่มเดิมที่อยู่ในภาวะก่อนการสอนและหลังการสอน ความสัมพันธ์ของข้อมูลจะแสดงได้จากความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนก่อนการสอนกับคะแนนหลังการสอน ให้สัญลักษณ์เป็น ρ นั่นคือ ข้อมูลสำหรับการคำนวณค่าดัชนีของประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนนี้ แม้จะเป็นข้อมูลนามบัญญัติ แต่จะต้องเป็นข้อมูลที่มีพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับจุดตัด (C) ค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนก่อนการสอนและคะแนนหลังการสอน (ρ) และจำนวนผู้เรียน (N)

การตรวจสอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สูตรคำนวณที่ผู้วิจัยเสนอจะต้องนำข้อมูลที่รวบรวมมาจากสถานการณ์จริงแทนค่าลงในสูตร ค่าที่คำนวณได้นั้นนำไปสรุปอ้างอิง

ถึงค่าพารามิเตอร์เพื่อแสดงประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนได้ แต่การสรุปอ้างอิงโดยการทดสอบสมมติฐานทางสถิติเพื่อสรุปผลให้ได้นัยสำคัญทางสถิตินั้น ยังไม่อาจทำได้เพราะยังไม่ทราบว่าสัดส่วน P นี้ มีการแจกแจงลักษณะใด และยังไม่มีการแจกแจงตัวแปรสุ่มของสัดส่วน P ที่จะใช้เป็นมาตรฐานเพื่อการเปรียบเทียบค่า P ที่จะคำนวณได้จากข้อมูลที่แท้จริงในการสรุปเป็นผลการทดสอบที่ระดับนัยสำคัญต่าง ๆ แม้ว่าข้อมูลของการตรวจสอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนโดยสัดส่วนนี้ เป็นข้อมูลนามบัญญัติที่จัดกระทำเป็นความถี่แล้วคำนวณเป็นค่าสัดส่วนซึ่งข้อมูลในลักษณะนี้มักจะเทียบค่าสถิติที่คำนวณได้กับค่ามาตรฐานของการแจกแจง ไคสแควร์ (Chi-Square Distribution) จากค่าความน่าจะเป็นตารางมาตรฐานที่กำหนดไว้เพื่อสรุปเป็นนัยสำคัญทางสถิติของการทดสอบนั้น ๆ สัดส่วน P ที่เสนอนี้อยู่นอกประเด็นของข้อตกลงเบื้องต้น (assumption) ที่สำคัญของการทดสอบด้วยไคสแควร์ เพราะข้อมูลขาดความเป็นอิสระระหว่างหน่วยตัวอย่าง ระหว่างเซลล์และระหว่างสดมภ์ (column) ของตารางการแจกแจง ดังนั้นจึงยังไม่อาจสรุปได้ว่าค่าสถิติ P มีการแจกแจงที่ใกล้เคียงกับการแจกแจงไคสแควร์ได้ จนกว่าจะทราบลักษณะการแจกแจงตัวแปรสุ่มที่แท้จริงของสัดส่วน P นี้ การหาการแจกแจงที่แท้จริง (exact distribution) ของข้อมูลที่ศึกษาแต่ละครั้งที่จะใช้สัดส่วน P ในการทดสอบแต่ละครั้งเป็นเรื่องที่ยุ่งยากและไม่อาจทำได้ในหลักการทั่วไป ซึ่งเป็นเช่นเดียวกับสถิติทดสอบอื่น ๆ ที่ไม่ได้หาการแจกแจงที่แท้จริงของข้อมูลที่ศึกษาทุกครั้ง แต่จะเปรียบเทียบค่าตารางการแจกแจงมาตรฐานที่มีความสัมพันธ์สูงมากกับการแจกแจงที่แท้จริงในสถิติทดสอบนั้น ๆ แล้วสรุปตามหลักการสถิติอ้างอิง (statistics inference) อย่างค้ำนึ่งถึงระดับความเชื่อมั่นหรือนัยสำคัญทางสถิติของการทดสอบนั้น ๆ

ในขณะที่สัดส่วน P ที่เสนอสำหรับการตรวจสอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนจะเป็นดัชนีที่แสดงถึงประสิทธิภาพดังกล่าวได้ แต่ยังไม่มีการแจกแจงตัวแปรสุ่มของการตรวจสอบด้วยดัชนีนี้ เพื่อให้การใช้สัดส่วนนี้อยู่ในวิสัยที่เป็นไปได้และเป็นประโยชน์ต่อการประเมินและการวิจัยในห้องเรียนตลอดจนการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรอย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสร้างและศึกษาการแจกแจงตัวแปรสุ่มของสัดส่วน $P = \frac{B-A}{C}$ จากตัวแปรสุ่ม (random variable) ให้ได้การแจกแจงที่ถูกต้องในการทดสอบสมมติฐานของการตรวจสอบประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน โดยใช้สัดส่วน P เพื่อนำไปสู่การกำหนดค่าความน่าจะเป็น ภายใต้การแจกแจงของตัวแปรสุ่มเพื่อใช้ในการเปรียบเทียบกับค่า P ที่คำนวณได้จากข้อมูลในระดับนัยสำคัญทางสถิติระดับต่าง ๆ โดยการสร้างการแจกแจงของสัดส่วน P จากตัวแปรสุ่มที่เป็นผลมาจากการสร้างตัวเลขสุ่ม (generate random number) ภายใต้เงื่อนไขของค่า C, ρ และ N โดยใช้วิธีการมอนติคาร์โล (Monte Carlo Method) ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งของคณิตศาสตร์เชิงทศนิยมที่ใช้เลขสุ่มในการแก้ปัญหาและช่วยหาคำตอบของเรื่องราวที่ยังไม่แน่ใจในผลที่จะเกิดขึ้น โดยลดความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (standard error) ของคำตอบที่จะได้ด้วยการจัดกระทำซ้ำกันหลาย ๆ ครั้ง เพื่อสรุปเป็นความน่าจะเป็นของปัญหานั้น ๆ ผลที่ได้จะเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการทดสอบสมมติฐานทางสถิติเกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพในด้านการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะเป็นการนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนทุกคนหรือส่วนใหญ่อย่างเสมอภาคกันตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเสนอสัดส่วน $P = \frac{B-A}{C}$ เป็นดัชนีของประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน พร้อมทั้งสร้างและศึกษาการแจกแจงของค่าสถิติจากตัวแปรสุ่มในการทดสอบสมมุติฐานทางสถิติด้วยสัดส่วนที่เสนอนี้ เพื่อแสดงค่าใดค่าหนึ่ง ดังนี้

๑. ในกรณีที่สมารถสรุปได้ว่าการแจกแจงตัวแปรสุ่มของค่าดัชนีประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างเดียวกัน ดำเนินการคำนวณค่าความแปรปรวนของค่าสถิติ P จากตัวแปรสุ่ม เพื่อใช้กับการทดสอบสมมุติฐานเกี่ยวกับสัดส่วน P ที่เสนอด้วยสัดส่วนมาตรฐาน หรือ

๒. ในกรณีที่ไม่สามารถสรุปได้ว่าการแจกแจงตัวแปรสุ่มของค่าดัชนีประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างเดียวกัน ดำเนินการสร้างการแจกแจงตัวแปรสุ่มของค่า P ที่เสนอที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑, .๐๒๕, .๐๕ และ .๑๐

โดยข้อมูลของตัวแปรสุ่มที่ศึกษานี้ อยู่ภายใต้เงื่อนไขของจุดแบ่งระดับผ่านเกณฑ์ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคะแนนก่อนการสอบกับคะแนนหลังการสอบ ขนาดตัวอย่าง และสัดส่วนที่คาดหวังของประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. กำหนดค่าของพารามิเตอร์ที่เป็นเงื่อนไขของข้อมูล และเงื่อนไขอื่น ๆ ของข้อมูล

๑.๑ กำหนดลักษณะการแจกแจงของคะแนนของผู้เรียน มีค่าความโด่งเป็น 6 ซึ่งเป็นค่ากลางของความโด่งของการแจกแจงปกติมาตรฐานกับการแจกแจงแบบเอกซ์โปเนนเชียล และกำหนดให้ลักษณะการแจกแจงเป็นโค้งเบ้ มีค่าความเบ้ประมาณ ๑.๕ ซึ่งน้อยกว่าความเบ้ของการแจกแจงเอกซ์โปเนนเชียล โดยให้คะแนนก่อนการสอบมีค่าความเบ้เป็นบวก และคะแนนหลังการสอบมีค่าความเบ้เป็นลบ

๑.๒ กำหนดช่วงคะแนนของการสอบของผู้เรียนอยู่ระหว่าง ๐ - ๑๐๐ คะแนน

๑.๓ กำหนดขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยให้มีค่าอยู่ระหว่าง ๑๐ - ๕๐ คน โดยกำหนด N เป็น ๑๐, ๒๐, ๒๕, ๓๐, ๓๕, ๔๐ และ ๕๐ รวม ๗ ค่า

๑.๔ กำหนดค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคะแนนก่อนการสอบและหลังการสอบ ซึ่งปรกติมีค่าระหว่าง ๐.๖ - ๐.๙ โดยกำหนด ρ เป็น ๐.๖ ๐.๗ และ ๐.๙ รวม ๓ ค่า

๑.๕ กำหนดสัดส่วนที่คาดหวังของประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนโดยกำหนด P เป็น ๐.๗, ๐.๘, และ ๐.๙ รวม ๓ ค่า

๑.๖ กำหนดจุดตัดของคะแนนที่ใช้ตัดสินเพื่อจำแนกกลุ่มผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ผ่านเกณฑ์กับไม่ผ่านเกณฑ์ โดยกำหนด C เป็น ๐.๖, ๐.๗ และ ๐.๘ รวม ๓ ค่า

จากค่าพารามิเตอร์ N, P, C ที่กำหนดให้ตามขั้นตอนที่ ๑.๓ - ๑.๖ มาจัดคอมบินเนชันแล้ว จะได้ชุดของพารามิเตอร์รวม ๑๘๙ ชุด สำหรับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้หลักการพาร์เซียลลิมากำหนดชุดที่จะสร้างการแจกแจงตัวแปรสุ่ม รวม ๔๕ ชุด

๒. สร้างการแจกแจงตัวแปรสุ่มจากค่าพารามิเตอร์ที่เป็นเงื่อนไขแต่ละชุดตามที่กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ ๑ โดยวิธีการมอนติคาร์โล

๒.๑ สร้างเลขสุ่ม (generate random number) โดยใช้โปรแกรมสับรูทีนแรนดอม (SUBROUTINE RANDOM) ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภาษาฟอร์แทรน โฟร์ (FORTRAN IV) ได้เลขสุ่มที่สร้างขึ้นมีลักษณะการแจกแจงแบบยูนิฟอร์มในช่วง $(๐, ๑)$ มีค่าเฉลี่ย ๐.๕ ความแปรปรวน ๐.๐๘

๒.๒ แปลงเลขสุ่มให้เป็นคะแนนการสอบของผู้เรียนให้มีค่าความเบ้ ความโด่ง ค่าเฉลี่ย และความแปรปรวนตามที่กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ ๑

๒.๓ จัดคะแนนการสอบของผู้เรียนเข้าสู่เซลล์ต่าง ๆ ในตารางการแจกแจงเพื่อแปลงเป็นข้อมูลความถี่ โดยใช้คะแนนจุดตัด C ที่กำหนดไว้ แล้วนับความถี่ในแต่ละเซลล์ได้ค่า A, B, C และ D

$$๒.๔ \text{ คำนวณค่าสัดส่วน } P = \frac{B - A}{C}$$

๒.๕ ดำเนินการตามขั้นตอนที่ ๒.๑ - ๒.๔ รวม ๒,๐๐๐ ครั้ง

๒.๖ บันทึกจำนวนของค่า P ในช่วงต่าง ๆ ของการแจกแจง เพื่อการศึกษาลักษณะของการแจกแจงตัวแปรสุ่ม P แล้วแจกแจงความถี่ของค่า P ในช่วงต่าง ๆ สำหรับการทดสอบความสมนัยของการแจกแจงค่าดัชนีประสิทธิผลการเรียนการสอนต่อไป

๓. เปลี่ยนชุดของค่าพารามิเตอร์ที่เป็นเงื่อนไขของข้อมูลที่เลือกมาจากคอมบินเนชันของค่าพารามิเตอร์ และจัดกระทำโดยวิธีการตามขั้นตอนที่ ๒

ในขั้นตอนที่ ๒ และขั้นตอนที่ ๓ จัดกระทำจนครบทุกชุดของแต่ละค่าพารามิเตอร์ที่เลือกมาเพื่อการศึกษาความสมนัยกันของการแจกแจง

๔. ศึกษาความสมนัยกันของการแจกแจงตัวแปรสุ่มที่สร้างขึ้นโดยใช้สถิติทดสอบโคสแควร์ว่ามีลักษณะการแจกแจงเป็นแบบเดียวกันหรือไม่ และสมนัยกับการแจกแจงมาตรฐานใดที่มีอยู่จากขั้นตอนนี้จะมีทางเลือกที่จะดำเนินการต่อไปในขั้นตอนที่ ๕ หรือขั้นตอนที่ ๖ โดยที่

๕. ถ้าขั้นตอนที่ ๔ ปรากฏว่าการแจกแจงแต่ละชุดมีความสมนัยกัน จะสรุปลักษณะการแจกแจงตัวแปรสุ่มของสัดส่วน P กับการแจกแจงมาตรฐานที่มีอยู่ และใช้วิธีการมอนติคาร์โลหาค่าความแปรปรวนของตัวแปรสุ่มของสัดส่วน P (6^2_p) ในเชิงทฤษฎี และแสดงค่าความแปรปรวนดังกล่าวของทุกชุดของแต่ละค่าพารามิเตอร์จากคอมบินเนชันของค่าพารามิเตอร์ที่เป็นเงื่อนไขของข้อมูล สำหรับนำไปใช้ในการตรวจสอบกับสูตรคำนวณ เพื่อสรุปเป็นผลการทดสอบตามระดับนัยสำคัญทางสถิติต่าง ๆ หรือ...

๖. ถ้าขั้นตอนที่ ๔ ปรากฏว่าการแจกแจงที่สร้างขึ้นไม่สมนัยกัน จะสรุปว่าการแจกแจงไม่เป็นอย่างเดียวกัน จะใช้วิธีการมอนติคาร์โลสร้างการแจกแจงตัวแปรสุ่มของสัดส่วน P ของทุก

ชุดของค่าต่าง ๆ ของแต่ละพารามิเตอร์จากคอมบิเนชันของค่าเหล่านั้น และแสดงค่า P จากการแจกแจงตัวแปรสุ่มที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑, .๐๒๕, .๐๕ และ .๑๐ สำหรับการนำไปเปรียบเทียบกับค่า P ที่คำนวณได้จากข้อมูลจริงโดยใช้สูตร $P = \frac{B-A}{C}$ เพื่อสรุปเป็นนัยสำคัญทางสถิติของการทดสอบ

สรุปผลการวิจัย

๑. การแจกแจงของค่าดัชนีประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของชุดของค่าต่าง ๆ ในแต่ละเงื่อนไขของข้อมูลที่เลือกมาศึกษาแนวโน้มของการแจกแจงปรากฏว่าไม่สมนัยกัน แสดงว่าการแจกแจงของค่าดัชนีดังกล่าวไม่เป็นลักษณะเดียวกัน และไม่สมนัยกับการแจกแจงมาตรฐานใด ๆ ทำให้ไม่สามารถสรุปได้ชัดเจนว่าค่าดัชนีที่เสนอมีการแจกแจงเป็นแบบใด หรือมีการแจกแจงที่สัมพันธ์อย่างสูงกับการแจกแจงมาตรฐานแบบใดที่มีอยู่

๒. จากผลการวิจัยข้อ ๑ เมื่อไม่สามารถสรุปลักษณะการแจกแจงของค่าดัชนีประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงสร้างการแจกแจงของค่าดังกล่าวให้ทุกชุดของแต่ละค่าในเงื่อนไขต่าง ๆ และแสดงค่า P ของแต่ละการแจกแจงที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑, .๐๒๕, .๐๕ และ .๑๐ เพื่อประโยชน์ในการนำสูตรสัดส่วนของดัชนีประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนไปใช้ในการตรวจสอบหรือสรุปผลเกี่ยวกับประสิทธิภาพดังกล่าว

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาฟังก์ชันทางคณิตศาสตร์ของตัวแปรสุ่มของดัชนีประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน และยังไม่ได้สรุปลักษณะการแจกแจงตัวแปรสุ่ม จึงมีข้อเสนอแนะให้มีการศึกษาฟังก์ชันทางคณิตศาสตร์ และศึกษาการแจกแจงตัวแปรสุ่มของค่าดัชนีที่นำเสนอในหลักสถิติเบเซียน คือ การแจกแจงแบบเบต้าไบโนเมียลต่อไป